

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.707.03
Національного університету
цивільного захисту України
д. держ. упр., професору,
заслуженому працівнику освіти України
Домбровській С. М.

ВІДГУК

офіційного опонента Лопушинського Івана Петровича,
доктора наук з державного управління, професора, заслуженого працівника освіти
України, завідувача кафедри публічного управління та адміністрування Інституту
гуманітарної підготовки та державного управління Івано-Франківського
національного технічного університету нафти і газу
на дисертаційну роботу Білика Олега Олександровича
«Механізми управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти»,
подану до захисту до спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03
Національного університету цивільного захисту України
на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження

Контроль держави за освітньою сферою в Україні є одним із ключових складників у визначенні стратегічних векторів розвитку освіти, а також окресленні основних положень її діяльності. Це стосується як нормативно-правових актів, що визначають стандарти освіти, так і організаційних методів, у тому числі механізмів контролю та нагляду за узгодженістю реалізації освітньої політики. Водночас, ситуація в Україні різко змінилася через пандемію та неоголошену російсько-українську війну, а отже, змінилися потреби та пріоритети в системі освіти. На додачу до викликів, з якими стикається наша країна в умовах воєнної агресії, відбулися радикальні зміни в розрізі глобальної освіти через технологічний прогрес, який стрімко набирає обертів. Це, своєю чергою, означає, що, попри нестійкі умови, існує потреба в модернізації державного управління у сфері освіти. До того ж, у світлі глобалізації та швидкої еволюції цифрових технологій, державне управління в галузі освіти має йти в ногу з новими сучасними викликами.

Саме тому серед перспективних напрямів розвитку сучасної освіти сьогодні вбачається реалізація механізмів управління у сфері цифровізації регіональної

системи освіти, оскільки застосування інформаційних технологій в управлінських процесах дозволяє формувати та реалізовувати різноманітні механізми цифрової трансформації управління освітою на всіх рівнях. Як набір процесів, механізми управління у сфері цифровізації системи освіти включають у себе визначення ключових напрямів державного управління в галузі цифрової трансформації та цифрового розвитку освіти, планування цілей і найважливіших характеристик механізмів управління у сфері цифровізації системи освіти, оптимізацію освітніх структур і показників якості освіти.

Нині механізми управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти постають багатоаспектним інтегрованим об'єктом державного управління, керованою динамічною системою, що складається з багатьох самостійних, цілісних об'єктів та суб'єктів керованого впливу. Механізми управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти – це інновація, що відкриває шлях до оптимізації та уніфікації освітніх процесів на локальному рівні. При цьому, питання функціонування механізмів державного управління в галузі освіти та створення механізмів управління в галузі цифровізації регіональної освіти має вирішальне значення для поступу підвищення якості та доступності освіти в Україні. Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження О. О. Білика не викликає сумнівів.

*Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації*

Проведений аналіз змісту дисертації О. О. Білика та реферату свідчить, що наукову новизну дослідження сформульовано автором самостійно, вона має належний рівень теоретичного, методологічного й емпіричного обґрунтування та вірогідності. Це зумовлено насамперед глибоким вивченням наукової літератури за темою дисертаційної роботи та використанням у роботі широкого й водночас репрезентативного кола наукових джерел.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, також підтверджується відповідністю

принципових положень дослідження поставленій меті – теоретико-методологічне обґрунтування й розроблення практичних рекомендацій щодо формування та реалізації механізмів управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти в умовах цифрового розвитку освіти.

Об'єкт та предмет дослідження узгоджено з метою, завданнями та проблематикою дослідження, саме тому вони не викликають заперечень. Завдання, що поставлені в дисертаційній роботі, відповідають її меті та охоплюють всю широту досліджуваної проблематики.

Вдале використання комплексу наукових методів дозволило авторів здійснити цілісний розгляд проблеми, зробити теоретичні узагальнення та сформулювати обґрунтовані висновки.

Робота О. О. Білика вирізняється змістовністю, логічною побудовою викладенням матеріалу, комплексним розкриттям досліджуваної проблеми. Це дозволило здобувачеві визначити дискусійні й недостатньо опрацьовані аспекти обраної теми й окреслити новий напрям для власного дослідження.

У дослідженні з'ясовано специфіку вітчизняних механізмів управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти як об'єкта державного регулювання та встановлено, що механізми управління в галузі цифровізації освіти постають єдиною ланкою системи освіти України і одночасно регіональною системою освіти, що має свою структуру та інформаційно-освітнє середовище. Вона розуміється як складник державного регулювання в галузі електронної освіти, що визначає системні чинники та стратегії її розвитку в умовах розбудови цифрової держави (Дія. Цифрова держава. Дія. Освіта). Обґрунтовано, що функціонування системи освіти за наявності механізмів управління у сфері цифровізації освіти забезпечується суб'єктами державного регулювання в галузі освіти, що створюють для цього умови, визначають його мету, завдання, функції та відповідність загальноосвітнім тенденціям розвитку галузі, і, відповідно – ефективністю політики, що проводиться в напрямку цифрової трансформації на державному рівні.

Заслугове на увагу запропонована автором концептуальна модель механізмів

управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти, що являє собою автоматизовану інформаційну систему, кожен процес якої підтримується автономними, проте тісно взаємопов'язаними між собою групами механізмів цифрового управління, а також автоматизована система моніторингу механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти, що має важливе значення в науковому дослідженні, якою відбивається якість механізмів управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти України за об'єктами, процесами, явищами.

Автором здійснено кластерний аналіз інформаційно-освітнього середовища закладів освіти із застосування методів групування й визначення середніх величин, що мають найпоширеніше значення в статистиці. Крім цього, запропоновано моделі автоматизованої системи функціонування механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти та її підсистем, що враховують усі аспекти діяльності закладів освіти і є основою для створення автоматизованих комп'ютерних систем, які забезпечують досконалий рівень механізмів управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти та якості діяльності закладів освіти.

Тема і структура дисертаційної роботи є взаємопов'язаними та взаємозумовленими, архітектоніка дисертації загалом відбиває цілісну творчу схему наукового дослідження, зокрема, містить чіткий розподіл тексту дисертації на окремі частини, логічно підпорядковані як між собою, так і основній ідеї дослідження. Зміст дисертації, у цілому, демонструє високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які містять у собі елементи новизни щодо трансформації публічного управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти.

Позитивний висновок щодо обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується аналізом змісту структурних частин рецензованої дисертації. Структура дисертаційної роботи О. О. Білика є логічною та обґрунтованою.

Наукова новизна одержаних результатів

полягає в тому, що в дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає в комплексному теоретико-методологічному обґрунтуванні концептуальних засад трансформації публічного управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти та окреслення практичних рекомендації щодо механізмів її реалізації.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

уперше:

– розроблено концептуальну модель механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти в Україні, що корелюється за об'єктами, процесами, явищами, де задіяна система державного управління в автоматизованому режимі, що включає не лише обіг інформаційних потоків, але й візуалізацію, відеоформати, ведення діалогів та круглих столів у режимі реального часу. Умови реалізації запропонованих механізмів державного управління забезпечують результативність, інноваційність та конкурентоспроможність розвитку цифровізації управління освітою на регіональному рівні;

– запропоновано методологію формування та реалізації механізмів цифрової трансформації та цифрового розвитку освіти, що ґрунтуються на системному підході до формування та реалізації механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти, яка являє собою складну динамічну систему, спрямовану на досягнення й реалізацію цілей держави у сфері цифрового розвитку освіти;

– визначено рекомендації органам державної влади та органам місцевого самоврядування, напрями вдосконалення механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти в умовах глобалізації, що розглядаються через призму таких чинників: концептуальний документ, що декларує стратегію, дорожню карту та пріоритети розвитку механізмів управління у сфері цифровізації регіональної освіти; базові припущення – вихідні судження й напрацювання щодо

цілей, спрямованості, умов функціонування, значення окремих чинників розвитку та прогнозування автоматизованої системи управління регіональною освітою; оцінка якості вихідних даних, об'єктом яких є не тільки надійність і достовірність тих чи інших даних, але й їх технологічність, адекватність поставленим завданням проектування інформаційних систем. Це активний прогноз розвитку галузі освіти, що містить елементи впливу на майбутнє з урахуванням ресурсів, які потрібні для цифрового розвитку освіти;

удосконалено:

– пріоритетні аспекти кластерного аналізу інформаційно-освітнього середовища закладів освіти регіону із застосуванням методів групування й визначення середніх величин, що мають найпоширеніше значення в статистиці. Запропоновано впровадити моніторинг регіональної системи цифровізації управління освітою, що передбачає кластеризацію закладів освіти та процедури проведення моніторингу на основі застосування рівняння матричного співвідношення закладів освіти;

– характеристику вітчизняних механізмів управління в галузі цифровізації регіональної освіти, зміст механізмів управління у сфері цифровізації регіональної освіти як складної динамічної системи, що визначає системні чинники та стратегії розвитку освіти в умовах розбудови цифрової держави;

– методику проведення компаративного аналізу щодо функціонування механізмів управління в галузі цифровізації освіти в зарубіжних країнах, при цьому автор виявив, що адміністрування АСУ освітою регулюється нормативними документами і значною мірою контролюються органами управління освітою. Більшість закладів освіти в Європі мають автономію щодо функціонування різнотипних АСУ, що дає право їм розробляти власні підходи до механізмів управління в галузі цифровізації системи освіти та електронного навчання з використанням дистанційних технологій;

набули подальшого розвитку:

— методичні положення оцінки якості впровадження структурних моделей

механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти, що віддзеркалюють оцінку якості освітньої галузі як належного складника державної служби, зокрема – шляхом проведення експертного аналізу. Доведено, що функціонування механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти в складі системи державного управління містить у собі перетворювальні процеси і явища, оцінюється за якісними ознаками, тобто встановлюється оцінка якості освіти в сучасних умовах АСУ;

— теоретичні підходи до дослідження механізмів управління у сфері цифровізації регіональної освіти, концепти «цифрова трансформація та цифровий розвиток освіти і науки», що розглядаються як різновид управлінської активності держави в освітній сфері, спрямовані на вирішення проблем розвитку механізмів управління в галузі цифровізації регіональною освіти, досягнення та реалізацію загальнозначущих цілей розвитку всього суспільства або його окремих сфер за допомогою масштабних і довгострокових комплексів дій, які відбивають рівень досягнутого компромісу основних суб'єктних позицій з цих питань;

— методичні положення системного аналізу ризиків та процедур управління ними в процесі формування та реалізації механізмів управління в сфері цифровізації регіональної системи освіти, що передбачають запровадження в процес ухвалення державних рішень логічно-семантичного характеру, виявлення та опис ключових чинників ризику; оцінку ймовірності ризику; оцінку можливих негативних наслідків; вибір стратегії управління ризиками; розроблення контрольних показників та індикаторів для моніторингу реалізації державної політики щодо механізмів управління в галузі цифровізації регіональної системи освіти;

— принципи модернізації автоматизованої системи моніторингу механізмів управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти, що має важливе значення в науковому дослідженні, через яку віддзеркалюється якість управління регіональною системою освіти України за об'єктами, процесами, явищами. У цій моделі відбито, що державне управління щодо його впливу на освітню сферу опирається на проведення моніторингу як неперервного і послідовного

спостереження за закладами освіти.

Таким чином, розроблені та обґрунтовані в дисертаційному дослідженні наукові положення та рекомендації, з урахуванням досягнутого ними рівня новизни, є основою для вирішення практичних завдань, пов'язаних з трансформаційними змінами публічного управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти та виробленням практичних рекомендацій щодо механізмів її реалізації.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих наукових працях

В опублікованих 39 наукових працях здобувача достатньо повно розкрито зміст усіх п'яти розділів рецензованої дисертації. Загальний обсяг яких становить 32,8 друк. арк., із них: 1 – одноосібна монографія, 18 – статті у вітчизняних наукових фахових виданнях, 4 – статті у наукових періодичних виданнях закордонних держав (з яких 4 індексуються в наукометричних базах Scopus та WoS), 16 – тези доповідей на конференціях.

Оцінка ідентичності змісту реферату й основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Список використаних джерел налічує 286 найменувань, що дозволило авторів запропонувати низку наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих на основі вивчення значної кількості наукової літератури з цієї проблематики. Дисертаційну роботу викладено сучасною українською літературною мовою на 482 сторінках друкованого тексту. Робота містить 47 таблиць, 111 рисунків, глосарій термінів.

Зміст дисертації цілком корелюється з темою та повністю розкриває її. Роботу написано на високому науковому рівні з використанням відповідного наукового інструментарію. Архітектоніка та оформлення відповідають вимогам, що пред'являються до докторських дисертацій.

Сформульовані в дисертаційному дослідженні О. О. Білика наукові положення, висновки та рекомендації є результатом особисто виконаного наукового дослідження. Реферат дисертації та публікації автора достатньо повно відбивають основні результати та висновки проведеного дисертаційного дослідження, його зміст є ідентичним до змісту дисертації, основні наукові положення, висновки та рекомендації коректно та адекватно віддзеркалено в рефераті.

Практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що значну частину розроблених у дисертації теоретичних положень логічно доведено до рівня конкретних пропозицій, придатних для впровадження в державноуправлінську, політичну, правозастосовну практику, а також у науковому обґрунтуванні методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо трансформаційних змін публічного управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти в умовах цифрової трансформації та цифрового розвитку освіти, практичних рекомендацій щодо механізмів її реалізації.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності

Дисертація Білика Олега Олександровича «Механізми управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти» за своїм змістом відповідає паспорту наукової спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а саме таким напрямом досліджень:

- теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління: категорії, закономірності, принципи, методи, концепції, моделі, системи, класифікація;
- цілі, завдання, функції держави, стратегії її розвитку як чинники формування та функціонування механізмів державного управління;
- організаційний, правовий, ресурсний та інші види механізмів державного управління.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Попри те, що дисертаційну роботу О. О. Білика виконано на достатньо високому теоретико-методологічному рівні, водночас мають місце й окремі дискусійні положення, зауваження та побажання.

1. На нашу думку, авторові потрібно було б більш детально подати систему державного управління, що складається із організацій та підвідомчих установ, оскільки до неї також входять органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які взаємодіють і здійснюють регуляторні впливи на суспільство, зокрема – із закладами освіти. Зважаючи на це, якість дисертаційного дослідження значно виграла б за рахунок більшої деталізації та обґрунтування в підрозділі 5.3 шляхів реалізації цифрових трансформаційних змін на місцях.

2. Як нам видається, здобувачеві важливо було більш детально розкрити суть електронного врядування, через яке держава здійснює регулювальний вплив на суспільне середовище, і разом з тим за рахунок технічних засобів, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, надає послуги широким верствам населення, а саме показати, як взаємопов'язана діяльність уряду із розвитком і вдосконаленням освітньої галузі.

3. Гадаємо, що авторові в контексті дослідження механізмів державного управління доцільно було б описати діяльність таких державних структур, як Український центр оцінювання якості освіти і Державна служба якості освіти України, надати їх повну характеристику, з'ясувати призначення, розкрити їх обов'язки та повноваження і навіть визначити рівень управлінських процесів, що дублюють один одного. Крім того, потрібно було б деталізувати конкретний вплив цих структур на діяльність закладів освіти за процедурами перевірок і здійснюваними методами оцінювання.

4. Оскільки в дисертаційному дослідженні автором розкрито особливості орієнтації політики Української держави у сфері цифровізації системи освіти на світовий та європейський досвід, унаслідок чого зазнали змін підходи до цифровізації управлінської та освітньої діяльності, оцінювання якості освіти, саме тому, як нам видається, потрібно було б розкрити методологічну основу діяльності органів

управління освітою відповідно до здійснюваних процедур. Потрібно було б також зазначити більш важливі напрями і кроки держави до інтеграції освіти згідно з глобалізаційними умовами.

5. На нашу думку, автором дещо розпорошено викладено дослідження щодо проведення аудиту в державному управлінні, зокрема й тих напрямів, які стосуються освітньої діяльності. Як нам видається, тут важливо чітко зазначити, що є спільним між внутрішнім аудитом і тим аудитом, який проводиться на державному рівні, оскільки йдеться про оцінювання і контроль діяльності закладів освіти.

Водночас, висловлені зауваження та пропозиції носять в основному рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження, що в межах визначених мети та завдань є цілісним, ґрунтовним, завершеним і самостійним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблеми державного управління. Висловлені зауваження та пропозиції можна розглядати як перспективу дальшого вдосконалення й розвитку положень дисертаційної роботи в майбутньому.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Білика Олега Олександровича «Механізми управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти» є завершеною, самостійною працею на актуальну тему, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно сприяють вирішенню конкретної наукової проблеми у сфері державного управління.

Ураховуючи актуальність теми, її наукову новизну, важливість отриманих автором наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень та висновків, уважаємо, що дисертаційна робота «Механізми управління у сфері цифровізації регіональної системи освіти» відповідає вимогам пп. 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 щодо докторських дисертацій, а її автор,

Білик Олег Олександрович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за науковою спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Інституту гуманітарної підготовки та державного управління Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ

«__» _____ 2024 р.

Підпис(и)	Івана Лопушинського
посвідчую	
Учений секретар ІФНТУНГ	В. В. [Signature]
«__» _____ 20	